

BIBLIOTECA PUBLICĂ MULTICULTURALĂ

Dr. conf. univ. Lidia KULIKOVSKI, director general al BM „B.P. Hasdeu”

Pe mapamond există circa 6 000 de limbi diferite. Net-ul ne conectează cu o largă diversitate culturală și lingvistică, aceasta creând probleme celor care nu au abilitățile lingvistice necesare. Deci, încălzirea globală nu este unica problemă a lumii. Diversitatea culturală este o problemă nu mai puțin importantă ca cea a încălzirii globale. De aceea se și află pe agenda marilor organizații internaționale precum UNESCO și IFLA. [1]

Manifestul bibliotecii multiculturale IFLA/UNESCO (în continuare MBM), adoptat la Congresul Mondial al bibliotecarilor (2008), vine să suplimenteze Manifestul bibliotecii publice (1994), Manifestul bibliotecii școlare (1999), Manifestul Internetului (2002), documente care stabilesc principii importante de dezvoltare a domeniului bibliotecar.

Bibliotecile ca centre culturale, informaționale, de studiu și întâlniri au posibilitatea de a fi inițiatori activi în procesul pozitiv de dezvoltare a comunității și a indivizilor. Patrick Bazin afirma că „...nicio altă instituție culturală nu are o asemenea iradiere în teritoriu, până la periferii și până în satele cele mai năpăstuite, apropiindu-se astfel în cea mai mare măsură de adevăratul ideal de democratizare. Nicio altă instituție nu întreține legături atât de strânse și de permanente cu o asemenea diversitate de utilizatori, de toate vârstele și condițiile sociale și culturale” (Bulletin de Bibliothèques de France, vol. 49, nr. 2, 2004, p. 8). Ca arenă neutră, unde accesul la informație necenzurată și expresie culturală este temelia pe care se construiesc serviciile, biblioteca are poziția cea mai bună pentru promovarea diversității culturale și lingvistice, pentru susținerea dialogului intercultural și a spiritului civic activ.

Din păcate, bibliotecile noastre nu sunt echipate adecvat pentru a susține, a valorifica oportunitățile generate de multiculturalism. IFLA, UNESCO afirmă că doar puține arii geografice au biblioteci în stare să facă față, să satisfacă necesitățile populațiilor multiculturale cu certitudine de extindere. Chiar și țările unde bibliotecile sunt bine dezvoltate, serviciile multiculturale nu corespund cerințelor identificate de Manifestul bibliotecii multiculturale.

Una din cerințele greu de realizat se referă la componența demografică a comunității, care trebuie să se reflecte ca în oglindă asupra personalului, asupra serviciilor oferite și asupra conținutului colecției. Componența demografică trebuie să se reflecte ca în oglindă la fel și asupra componenței utilizatorilor.

Conceptul bibliotecii multiculturale se construiește pe trei principii importante:

- 1) proiectul include toate tipurile de biblioteci (nu se referă doar la bibliotecile publice!);
- 2) serviciile sunt oferite egal, atât grupurilor majoritare, cât și grupurilor minoritare; serviciile pentru grupurile minoritare trebuie integrate în serviciile destinate tuturor; serviciile multiculturale nu sunt servicii speciale;
- 3) serviciile includ de asemenea acțiuni extinse și pentru imigranți, refugiați, alte grupuri marginalizate.

Grosso modo, bibliotecile pretind că respectă aceste principii, mai ales acele biblioteci care și-au asumat diversitatea ca valoare instituțională și principiu de dezvoltare. Aici exemplific cu Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, care are servicii multiculturale foarte bine puse la punct prin cele șase filiale pentru minoritățile lingvistice și culturale – „Ițic Mangher”, „M. Lomonosov”, „L. Ukrainka”, „Hristo Botev”, „M. Ciachir”, „Adam Mickiewicz” – și un serviciu specializat: Centrul de Carte Germană.

Este clar că multe sunt problemele atunci când dorești să dezvolți și să oferi servicii multiculturale. La fel, și atunci când trebuie să respecti diversitatea ca valoare instituțională. Manifestul, în acest caz, poate fi un instrument util și bun pentru a începe.

Bibliotecile ca arenă de studiu și învățare constituie un concept recunoscut. Scientia potentia est = Cunoștințele sunt putere – este un aforism cunoscut și larg răspândit. Este recunoscut și faptul că cunoștințele formează baza înțelegerii. Colecțiile și serviciile bibliotecilor care contribuie la înțelegerea grupurilor majoritare și celor minoritare din societate sunt parte a temeliei MBM. Parafrazând celebrul aforism latin, obținem: „Limba este putere” și putem spune că la fel avem a face cu o cugetare extrem de sugestivă, una care ilustrează că, ea sau el, adică cel care deține puterea cuvântului, este bine echipat, adică instruit pentru o participare plină în societate. Serviciile cu valoare adăugată, ca diverse cursuri de învățare a limbilor, organizate de biblioteci, precum și colecțiile media pentru înțelegerea și învățarea limbilor sunt importante pentru o bibliotecă care acceptă conceptul MBM.

Exemple de la BM „B.P. Hasdeu”:

- Clubul Engleza vorbită pentru tineret la Filiala „Ițic Mangher” adună tineri care analizează în limba engleză teme actuale: „Problemele tineretului din Republica Moldova”, „Engleza ca limbă de comunicare internațională”, „Viața de student în Moldova și peste hotare”, „Internetul – instrument sau armă” și multe altele;

- Clubul Poligloții la Filiala „O. Ghibu”;
- cursuri de limbă germană (eurocertificare) la Centrul de Carte Germană;
- cursuri de ivrit la Filiala „Ițic Mangher”;
- cursuri de limbă polonă la Filiala „Adam Mickiewicz” etc.

Unul din rolurile bibliotecii este contribuția la tezurizarea, prezervarea expresiei lingvistice și culturale, în sensul păstrării și oferirii diversității lingvistice pentru generațiile următoare.

Exemple de la BM „B.P. Hasdeu”:

- calendarul Evreii în cultura și istoria mondială. Date memorabile 2009;
- bibliografia Sărbători evreiești în literatura artistică;
- bibliografiile Zinovi Stolear și Ihil Șraibman;
- Ucrainenii în cultura Moldovei: bibliografie tematică;
- Holocaust – tragedia evreilor Europei sec. XX;
- Hristo Botev: bibliografie tematică electronică;
- Рыцарь Великого Книжества: Constantin Șișcan: biobibliografie.

Bibliotecile sunt utilizate de diverse grupuri din comunitate, constituind un spațiu deschis tuturor. Deci, avem un spațiu fizic ideal unde oameni de diferite interese, culturi, limbi se pot întâlni și se pot simți confortabil. Aceasta nu înseamnă neapărat ca utilizatorii să vorbească, să contacteze unii cu alții. Este câteodată de ajuns ca utilizatorii să simtă mutual înțelegerea celorlalți, să vadă cum utilizatori de alte culturi fac uz de aceleași servicii ca și ei.

Exemple de la BM „B.P. Hasdeu”:

- Clubul cantautorilor – Filiala „Ițic Mangher”;
- Clubul pictorilor evrei – Filiala „Ițic Mangher”;
- Clubul „Mamă loșn” – Filiala „Ițic Mangher”;
- Clubul „Dzeń dobry, Polsko!” – Filiala „Adam Mickiewicz”;
- Clubul „Inoi vzglead” – Filiala „M. Lomonosov”;
- Cenaclul „Vstrecea” – Filiala „M. Lomonosov”.

Rolurile menționate mai sus fac biblioteca o arenă perfectă pentru transmiterea atitudinilor pozitive și a valorilor în relația vizând societatea multiculturală și multilinguală – atitudini care acționează pozitiv asupra relațiilor interetnice în societate.

Exemple de la BM „B.P. Hasdeu”:

- Simpozionul Социокультурная роль библиотек этнических меньшинств в обществе;
- Masa rotundă Servicii de bibliotecă pentru Chișinăul multicultural – direcții, probleme, colaborări;
- Atelierul profesional Работа библиотеки в мультикультурной среде – новые направления, проблемы, сотрудничество;
- Conferința internațională Rolul Holocaustului în educația tinerei generații – Filiala „Ițic Mangher”;
- Conferința Проблемы и перспективы сохранения и развития русской культуры и духовности в межэтническом пространстве Молдовы – Filiala „M. Lomonosov”;
- Conferința, în colaborare cu Institutul de Cercetări Interetnice al AȘM, Технологии преодоления социально-экономического неравенства при построении гражданского общества в РМ.

Bibliotecile sunt instituții integratoare, ele creează atmosfera care promovează integrarea. Prin cunoștințele acumulate din colecțiile bibliotecilor, din participări la diverse acțiuni științifice, culturale, educaționale, cetățenii obțin instrumentele necesare de înțelegere și acceptare a minorităților, iar aceasta creează o atmosferă de incluziune. Competența lingvistică, natural, este baza comunicării și participării. Accesul la instrumentele lingvistice de învățare (manuale, ghiduri de conversație, CD-uri, cursuri video / audio) contribuie la achiziția abilităților lingvistice.

„Prin prezența lor în comunitate, prin valorile și activitățile promovate, bibliotecile simbolizează incluziunea”, spune Tom Hüge și ne aduce la cunoștință un mare adevăr! Alt recunoscut specialist în biblioteconomie, prof. univ. dr. Ion Stoica, susține că bibliotecile sunt instituții de integrare.

Cum să realizăm conceptual MBM? Categoriec, prin managementul instituțional.

La nivelul conducerii, adică al meta-managementului – politici clare, susținute de administrație și de personal, condiție necesară pentru existența și funcționarea conceptului MBM.

Strategia trebuie să definească, să identifice responsabilul ce va asigura ca serviciile multiculturale să fie parte a serviciilor generale. Aceasta trebuie să rezulte în politici adecvate referitoare la recrutarea resurselor umane, la finanțe, la servicii și conținut. Altă prerecuzită este cooperarea, aspect stipulat clar în politici. O prerecuzită este implicarea în elaborarea politicilor, strategiilor, planurilor reprezentanților tuturor grupurilor culturale și lingvistice din masa utilizatorilor bibliotecii, asigurând astfel dezideratul că politica reflectă demografia comunității.

Colecții

Coloana vertebrală a Bibliotecii Multiculturale este colecția fizică. În același timp nu uităm de tendințele globale conform cărora formatele electronice și virtuale înlocuiesc, în RM, foarte lent, dar totuși, înlocuiesc suporturile materiale, fizice. Deci, nu uităm că serviciile multiculturale trebuie să reflecte interesele tuturor

grupurilor etnice ale societății și dacă oamenii utilizează tehnologiile ca instrumente indispensabile în viața lor, biblioteca trebuie să ofere materiale fizice, dar și electronice. Adică, colecțiile trebuie să includă media în diferite limbi, mai ales în limbile etniilor conlocuitoare.

Servicii

Programele educaționale, instruirea utilizatorilor și materialele informaționale pe care le furnizează biblioteca sunt porți spre bibliotecă și comunitatea locală. Serviciile informaționale difuzate, susținute de bibliotecă sunt la fel o parte importantă a acestui proces. Pentru a crea servicii relevante și eficiente, biblioteca trebuie să coopereze cu toți cei cărora intenționăm să le prestăm servicii. Un aspect foarte important este ca atât conținutul, cât și interfața, să fie concepute, acomodată la necesitățile utilizatorilor.

Acces multilingual

Într-un context în care există mai multe limbi materne – româna, rusa, bulgara, ucraineana, ivrit etc. –, toate tipurile de informații ar trebui, spunem noi (Manifestul... spune ferm: TREBUIE), să fie disponibile și în limbile pe care le vorbesc și le înțeleg utilizatorii. Aceasta înseamnă că informațiile despre servicii trebuie produse în limbile relevante, iar colecțiile să fie și în aceste limbi ale comunității. Și, în sfârșit, dar nu și ultimul aspect ca importanță: limbile utilizate în inscripționările din spațiile fizice ale bibliotecii trebuie să reflecte limbile vorbite de utilizatori.

Abordarea multilinguală se referă și la felul cum comunicăm cu utilizatorii noștri în spațiul virtual: foarte importantă și necesară în societatea noastră este crearea unui dialog mai bun cu ei. Câte biblioteci au site-uri multilinguale? Răspunsul îl cunoaștem: niciuna!!!

Personal

Utilizatorii doresc o atmosferă familiară, adică un loc, un spațiu în care să se simtă în siguranță, ca acasă. Este o fațetă a activității MBM. Acest fenomen îl creează și asigură personalul bibliotecii. Poate și aceste răspunsuri îmi întăresc credința în existența certă a unei lumi într-o continuă și ciclică schimbare și, de aceea, cred în puterea desăvârșită de adaptare a bibliotecarului, tocmai pentru a participa efectiv la continuitatea și reînnoirea profesiei sale. Margareta Tătăruș, în articolul „Șapte personaje în căutarea unui autor”, invocă șapte fețe ale bibliotecarului, printre care și toleranța, caracteristică indispensabilă în implementarea conceptului MBM:

Care sunt cele 7 fețe ale bibliotecarului?

1. Fața care oferă zâmbet;
2. fața care dăruiește;
3. fața plină de afecțiune;
4. fața caritabilă;
5. fața care oferă alinare;
6. fața care aduce bucurie;
7. fața plină de toleranță.[2]

Personalul BM trebuie și el să reflecte demografia localității pe care o servește biblioteca, iar competența colectivă să oglindească grupurile minoritare ale utilizatorilor. Nu este ușor, e un deziderat foarte dificil. Și nici nu-i posibil în penuria posturilor pe care le are biblioteca să avem reprezentanți ai tuturor grupurilor minoritare. Dar este important ca personalul bibliotecii să fie încurajat să acumuleze abilități lingvistice ale grupurilor culturale prezente în bibliotecă. În fine, personalul trebuie să comunice destul de bine cu diverse tipuri de utilizatori. Cunoștințele de comunicare interculturale sunt obligatorii. Astfel vom elimina situațiile generatoare de rasism, discriminare și excludere.

Exemple de la BM „B.P. Hasdeu”:

- moldoveni / români – 75,1%;
- ucraineni – 10,7%;
- ruși – 9,2%;

- găgăuzi – 1,4%;
- polonezi – 1,4%;
- bulgari – 0,7%;
- alte naționalități – 1,5%.

Cei 75,1 % de moldoveni / români cunosc limba rusă în proporție de 80%. Dintre ei 50% cunosc limba franceză; 33% limba engleză, 12,5% cunosc alte limbi – italiana, spaniola, portugheza, germana, polona, ucraineana, bielorusa, ivrit / idiș.

Manifestul bibliotecii multiculturale

MBM este un concept care cuprinde toate tipurile de biblioteci, indiferent de conținut și funcții. Nu este un concept izolat, dar unul flexibil și dinamic.

Multe țări au legislații care garantează servicii bibliotecare gratuite pentru populație. Putem să ne documentăm în această privință. Adițional există și alte manifeste pentru biblioteci, care suplimentează MBM:

IFLA/UNESCO Public Library Manifesto, 1994; IFLA/UNESCO School Library Manifesto, 1999; și The IFLA Internet Manifesto, 2002 – toate sunt documente care stabilesc principii importante de dezvoltare bibliotecară.

Manifestul bibliotecii multiculturale a fost tradus în 14 limbi. Grație eforturilor Bibliotecii Naționale a RM și BM „B.P. Hasdeu”, îl avem și în limba română. Îl puteți citi pe site-ul www.ifla.org, ca și celelalte documente menționate. Pentru bibliotecile publice amintim și Linii directoare de dezvoltare a bibliotecii publice, tradus și editat de ȘBM, ABRM.

Aceste documente, în special MBM, le puteți utiliza la planificarea activității, precum și la elaborarea politicilor. Când serviciile și politicile vor fi gata de a fi puse în acțiune, puteți consulta miriada de ghiduri elaborate de diverse biblioteci în acest sens, mai ales americane și din țările nordice, dar și experiența bibliotecilor noastre. Multe dintre ele au deja implementate unele elemente ale MBM.

Implementarea – viziune ori realitate?

Mulți consideră că acest concept sună frumos, dar este naiv să credem că poate fi realizat. Sunt mulți factori care alimentează această supoziție. O parte destul de largă a populației nu utilizează serviciile bibliotecii și cea mai mare cotă a acestei părți sunt grupurile minoritare, sunt imigranții.

Bineînțeles că MBM poate fi realizat. Dar conceptul cere abilități și dorință de a adapta și de a schimba; o nouă atitudine și un nou tip de gândire implementate printr-un lanț de dezvoltări. Este cel mai competitiv aspect al muncii noastre idealiste.

Dar nu avem altă alegere!

Experiența ne demonstrează că orice e posibil. Implementând în viață MBM vom fi cu un pas mai înainte. Avem documentul pe care îl putem utiliza în mod real, practic, pentru a efectua schimbarea.

Bibliografie:

- 1 BM „B.P. Hasdeu” în 2008. Raport anual. www.hasdeu.md/raport
 - 2 Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions. <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001429/142919e.pdf>
 - 3 IFLA/UNESCO Public Library Manifesto. 1994. <http://www.ifla.org/VII/s8/unesco/eng.htm>
 - 4 IFLA/UNESCO School Library Manifesto. 1999. <http://www.ifla.org/VII/s11/pubs/schoolmanif.htm>
 - 5 Kulikovski, Lidia. Biblioteca în contextul comunității multiculturale // Magazin bibliologic, 2002, nr. 1-2, p. 6-11.
 - 6 Stoica, Ion. Bibliotecile ca factor integrator al comunității // Servicii de bibliotecă pentru persoanele dezavantajate. Istoric. Present. Tendințe: Studiu monografic / Lidia Kulikovski. Chișinău : [S.n.], 2004, p. 177-180.
 - 7 Strategia Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” 2008-2017. Plan strategic de dezvoltare pentru perioada 2008-2017. Chișinău : Ed. Grafema Libris, 2008, 32 p.
 - 8 The IFLA Internet Manifesto. 2002. <http://www.ifla.org/III/misc/im-e.htm>
 - 9 Unesco Universal Declaration on Cultural Diversity. <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001271/127160m.pdf>
- [1] Comunicare ținută în cadrul mesei rotunde Biblioteca publică multiculturală, organizată de Comisia Bibliotecii Publice, ABRM, în colaborare cu BM „B.P. Hasdeu”, 15 octombrie 2009.
- [2] Tătăruș, Margareta. Șapte personaje în căutarea unui autor // BiblioPolis, 2009, vol. 31, nr. 3, p. 105